

Данные об авторах

Дудзяк Оксана Антоновна,

к.э.н., доцент кафедры менеджмента, администрирования и публичного управления Подольского государственного аграрно-технического университета
e-mail: ksenish@gmail.com

Гуменюк Ирина Ильинична,

к. фил. н., преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин Подольского государственного аграрно-технического университета
e-mail: irynahumenyuk79@gmail.com

Data about the authors

Oksana Dudziak,

PhD in Economics, asc.prof. of the Department of Management, Administration and Public Management of the State Agrarian and Engineering University in Podilya
e-mail: ksenish@gmail.com

Iryna Humeniuk,

PhD in Linguistics, teacher of the Department of Social and Humanitarian Sciences, State Agrarian and Engineering University in Podilya
e-mail: irynahumenyuk79@gmail.com

УДК 338.48:338.43:330.34.014-026.23(477)

ЧОБАЛЬ Л.Ю.

Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні

Предметом дослідження є визначення особливостей розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Мета дослідження – дослідити особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті розглянуті особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні, наведені етапи розвитку сільського зеленого туризму, окреслені вимоги щодо розвитку цієї сфери туристичного бізнесу.

Висновки. Результати проведеного дослідження особливостей розвитку сільського зеленого туризму (СЗТ) в Україні свідчать, що він пройшов два етапи свого розвитку і нині знаходиться на третьому. I етап – формування СЗТ (кінець XIX – середина XX ст.); II етап – становлення приватних форм СЗТ (60–і рр. – 90–і рр. XX ст.); III етап – становлення правових форм СЗТ (з початку 90–х рр. XX ст. по сучасний час). Розвиток цієї сфери туристичного бізнесу вимагає: активізації цільової інформаційної роботи для популяризації зеленого туризму; поліпшення інфраструктури регіонів за рахунок державного бюджету України; доведення вартості та якості туристичного продукту до рівня європейського стандарту; розширення міжнародних контактів.

Ключові слова: сільський зелений туризм, туристи, послуги, ефективність, туристичний продукт, диверсифікація, кредити, сільське населення.

ЧОБАЛЬ Л.Ю.

Особенности развития сельского зеленого туризма в Украине

Предметом исследования является определение особенностей развития сельского зеленого туризма в Украине.

Целью исследования является изучение особенности развития сельского зеленого туризма в Украине.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье рассмотрены особенности развития сельского зеленого туризма в Украине, приведены этапы развития сельского зеленого туризма, указаны требования по развитию этой сферы туристического бизнеса.

Выводы. Результаты проведенного исследования особенностей развития сельского зеленого туризма (СЗТ) в Украине свидетельствуют, что он прошел два этапа своего развития и сейчас находится на третьем. I этап – формирование СЗТ (конец XIX – середина XX в.); II этап – становление частных форм СЗТ (60–е гг. – 90–е гг. XX в.); III этап – становление правовых форм СЗТ (с начала 90–х гг. XX в. по современное время). Развитие этой сферы туристического бизнеса требует: активизации целевой информационной работы для популяризации зеленого туризма; улучшения инфраструктуры регионов за счет государственного бюджета Украины; доведения стоимости и качества туристического продукта до уровня европейского стандарта; расширения международных контактов.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, туристы, услуги, эффективность, туристический продукт, диверсификация, кредиты, сельское население.

CHOBAL L.Yu.

Features of development of rural green tourism in Ukraine

The subject of the study is to determine the peculiarities of the development of rural green tourism in Ukraine.

The purpose of the study is to investigate the features of the development of rural green tourism in Ukraine.

Research methods. In this work the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, the method of data generalization are used.

Results of work. The article deals with the features of the development of rural green tourism in Ukraine, the stages of development of rural green tourism are given, the requirements for the development of this sphere of tourism business are outlined.

Conclusions. The results of the conducted study of the features of the development of rural green tourism (RGT) in Ukraine show that it has passed two stages of its development and is now in the third stage. Stage I – the formation of RGT (the end of the XIX – the middle of XX century.); Stage II – formation of private forms of RGT (60's – 90's of XX century); Stage III – the formation of legal forms of RGT (since the early 90's of XX century till the present time). The development of this sphere of tourism business requires: activation of target information work for the promotion of green tourism; improvement of the infrastructure of regions at the expense of the state budget of Ukraine; proving the value and quality of a tourism product to a European standard; expansion of international contacts.

Keywords: rural green tourism, tourists, services, efficiency, tourist product, diversification, loans, rural population.

Постановка проблеми. Сільський зелений туризм – реальна можливість диверсифікації сільської економіки, підтримання стійкого розвитку держави, збереження культурної та історичної спадщини. Розвиток сільського туризму впливає: на вирішення соціально-економічних проблем села; на зменшення рівня безробіття на селі та розширення кола самозайнятості сільського населення; стимулює розвиток соціальної інфраструктури; на відродження, збереження і розвиток місцевих народних промислів. В Україні існують вагомні перешкоди на шляху до розвитку сільського зеленого туризму, а саме несприятливість нормативно-правового поля, відсутність нормативного врегулювання статусу надавача цих послуг, відсутність державної підтримки та брак інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням, що пов'язані з функціонуванням індустрії туризму, в тому числі сільського, приділялась увага в працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Е. Джанджугазової, Г. Карпової, Р. Кінга, Т. Луцької, Р. Оллье, А. Стрікланда, Т. Ткаченко, А. Томпсона та ін. Однак, незважаючи на досить велику кількість наукових праць із цієї проблеми, вона залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті – дослідити особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Зростаючий попит як мешканців українських міст, так і іноземців на відпочинок у сільській місцевості пояснюється наявністю унікальних природно-історичних ресурсів українського села, відносно вільним

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

сільським житловим фондом для прийому туристів, вільними трудовими ресурсами для їх обслуговування, традиційною гостинністю господарів.

Сільський туризм – це діяльність сільського населення, що пов'язана із сільським середовищем, сільським будинком і заняттями, з центром уваги на природу і людину. Сільський туризм, не впливає шкідливо на оточуюче природне і культурне середовище, на відміну від масового, і, у той же час, робить істотний внесок у регіональний розвиток. Він дозволяє використовувати існуючий житловий фонд і не вимагає значних інвестиційних витрат.

Сільський зелений туризм в Україні пройшов два етапи свого розвитку, а зараз знаходиться уже на третьому.

I етап. Формування СЗТ. Кінець XIX – середина XX ст. Цей період в основному характеризується відпочинком та творчою працею заможних городян у знайомих їм селян, у приватних садибах та маєтках. Це явище ще не розглядалося як туризм і не було організованим.

II етап. Становлення приватних форм СЗТ. 60– і рр. – 90–і рр. XX ст. У цей період популярним був відпочинок в орендованих туристами кімнатах (квартирах) на гірських курортах, що частіше було спричинене відсутністю вільних місць у пансіонатах чи санаторіях. Це була здебільшого не легальна, неоподаткована і стихійна діяльність.

III етап. Становлення правових форм СЗТ з початку 90–х рр. XX ст. по сучасний час. З'явилося поняття «сільський зелений туризм» (1996 р.), засновано Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні – громадську неприбуткову організацію (далі – Спілка СЗТУ). Саме організаторами Спілки та деяких інших громадських організацій були зроблені перші кроки у розвитку нового виду діяльності сільського населення та відпочинку міського. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні сприяє розвитку сільської інфраструктури та самозайнятості сільського населення, збереженню культурної спадщини та навколишнього середовища. У 2004 і 2008 рр. введені програми екологічного маркування «Зелена садиба» та категоризації послуг «Українська гостинна садиба». З 2009 р. працює Школа сільського зеленого туризму.

Система екологічного маркування туристичної діяльності є дієвим інструментом маркетингу, що сприяє як розвитку туристичного бізнесу, так

і збереженню довкілля. Господарі сертифікованих об'єктів туризму мають більше можливостей для реклами, а відтак, і шансів знайти своїх клієнтів. В Україні діє система екологічної сертифікації «Зелена садиба», що розроблена експертами Всеукраїнської Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму та громадським науково-природоохоронним центром «Незалежна служба екологічної безпеки» із залученням фахівців із Польщі. За час діяльності Спілки активно вивчався досвід інших країн, за підтримки міжнародних благодійних фондів, у різних регіонах проводилися заходи з метою донесення інформації до сільського населення, місцевих органів влади та самоврядування, видавалася освітня та рекламна продукція. В Україні повільно формується правова та економічна база для організації відпочинку у селі. Центральні та місцеві органи виконавчої влади за участю громадських об'єднань проводять роботу з активізації розвитку сільського туризму, відпрацювання механізму державної підтримки з урахуванням досвіду інших країн, створення відповідної правової бази тощо. На сьогодні основними районами сільського зеленого туризму в Україні є Карпати. Особливо інтенсивно він розвивається в Карпатському регіоні – Івано-Франківській, Закарпатській і Львівській областях. Збільшується кількість «зелених» садіб у Чернівецькій та Волинській областях. Такі садиби з'являються в центральній частині України: Київській, Черкаській та Вінницькій областях.

Вагоме значення сільському туризму надається в проекті Стратегії сталого розвитку туризму і курортів в Україні. Так, в проекті Стратегії сталого розвитку туризму і курортів в Україні наголошується на: розробленні стимулюючої та заохочувальної законодавчої бази, зокрема, спрощення дозвільних процедур, заохоченні до самозайнятості сільського населення, преференції в оподаткуванні та створенні стимулів для розвитку приватної ініціативи; наданні довгострокових пільгових кредитів на реконструкцію або нове будівництво в сільській місцевості осель для прийому туристів; повному фінансуванні затверджених Урядом заходів щодо розвитку сільського туризму; наданні державних грантів суб'єктам туристичної діяльності на розробку туристичних продуктів сільського туризму; збільшенні видатків з місцевого та державного бюджетів на реставрацію історико-культурних пам'яток, що знахо-

дяться у сільській місцевості; державній допомозі неприбутковим громадським об'єднанням, які працюють у сфері сільського туризму; запровадженні податкових канікул та спеціальних преференцій для інвесторів, що створюють туристичну інфраструктуру у сільській місцевості; безкоштовному навчанні сільських господарів основам ведення туристичної діяльності.

В Україні розвиток сільського, або агротуризму отримав певний поштовх завдяки багатьом чинникам, таким як: спад сільськогосподарського виробництва, який призвів до зростання безробіття і збідніння сільського населення й спонукав окремих його представників до пошуку інших видів діяльності та доходів [9]. Іншими словами, йдеться про диверсифікацію сільської економіки та зайнятості сільського населення, важливим результатом якої є зростання доходів сімей, а також наповнюваність місцевих бюджетів. А зростання доходів селян і органів місцевого самоврядування – запорука підвищення якості життя на селі, розвитку сільської інфраструктури, формування сприятливого життєвого середовища для розвитку сільського господарства. Пошук підходів до вирішення цього завдання і пояснює підвищену увагу до сільського туризму, що за швидкого розвитку може оживити багато сільських регіонів.

В Україні вже діє ряд підходів і моделей розвитку зеленого туризму, які переслідують різні цілі залежно від конкретних умов. Їх можна об'єднати у дві групи:

1. Розвиток сільського туризму на базі домогосподарства або особистого селянського господарства, яке має не більше 9 ліжко-місць. Ця модель успішно реалізується в сільській місцевості, яка здебільшого не відноситься до туристичної, але є потенційно привабливою та має відповідні ресурси.

2. Будівництво приватних агротуристичних об'єктів у сільській місцевості. Ця модель успішно реалізується у формі стилізованих агротуристичних хуторів, культурно-етнографічних центрів.

Характерними тенденціями останніми роками є підвищення ролі місцевих громад та громадських організацій, які об'єднують власників садиб, активізують їх партнерство з органами місцевої виконавчої влади, сприяють підвищенню ролі ЗМІ в популяризації відпочинку в селі.

Для сучасної України розвиток зеленого туризму має неабияке значення, оскільки він: знижує рівень

безробіття на селі й створює нові робочі місця; стимулює малий бізнес; сприяє розвитку комунікацій, транспортного сполучення, соціально-побутової інфраструктури; підвищує інтелектуальний рівень сільського населення; забезпечує зростання значення й роль органів місцевого самоврядування; збільшує внески до місцевого бюджету.

Висновки

В Україні СЗТ залишається тільки започаткованим на рівні сільської гостинності. Для розвитку цієї сфери туристичного бізнесу необхідно: встановлення прямої залежності матеріального забезпечення державних службовців відповідних відомств від ефективності роботи зі сприяння розвитку туристичної сфери, зокрема, зеленого туризму; активізації цільової інформаційної роботи для популяризації зеленого туризму, орієнтуючись на окремі соціальні групи населення й групи за інтересами; поліпшення інфраструктури регіонів за рахунок державного бюджету України; доведення вартості та якості турпродукту до рівня європейського стандарту; розширення міжнародних контактів; позиціонування зеленого туризму як фактору громадської дипломатії, важливого елемента консолідації громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Аграрний екологічний туризм у країнах Центральної і Східної Європи: матеріали першого міжнародного науково-практичного семінару. Стрий, 2004.
2. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В., Молнар О. С. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2011. Вип. 33, Ч. 3. С. 125–129.
3. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В. Маркетингові дослідження в системі управління конкурентоспроможністю підприємств // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2009. Вип. 19.1. С. 125–130.
4. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В. Механізм регулювання інвестиційної діяльності в регіоні // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. 2010. Вип. 20.7. С. 138–143.
5. Важинський Ф. А., Молнар О. С., Колодійчук А. В. Соціально-економічний механізм структурної трансформації регіональної господарської системи // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. 2008. Вип. 18.7. С. 254–258.

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

6. Васильев В. П. Сільський туризм // Туризм сільський зелений. № 4. 2007.

7. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Черторижський В. М. Фактори інноваційного розвитку промисловості // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. 2011. Вип. 21.11. С. 201–205.

8. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу // Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.9. С. 191–196.

9. Прокопа І. В. Аналіз розвитку та рекомендації щодо вирішення проблемних питань сільського зеленого туризму України: матеріали наради-семінару. Яремче, 2007.

10. Чорна Н.П. Екологічне аграрне виробництво в Україні: проблеми та перспективи розвитку // Інноваційна економіка. 2012. №1(27). С. 116–119.

References

1. Ahrarnyy ekolohichnyy turizm u krayinakh Tsentral'noyi i Skhidnoyi Yevropy [Agrarian Ecotourism in countries of Central and Eastern Europe] (2004): Materials of the First International Scientific and Practical Seminar. Stryi. [in Ukrainian].

2. Vazhynskyy, F. A., Kolodiychuk, A. V., & Molnar, O. S. (2011). Dyversyfikatsiya ta kooperatsiya rozvytku sil's'kykh terytoriy rehionu [Diversification and co-operation of the development of rural areas of the region]. In Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics]: Vol. 33 (3) (pp. 125–129). [in Ukrainian].

3. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Marketynhovi doslidzhennya v systemi upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpryyemstv [Marketing research in the system of competitiveness management of enterprises]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.1 (pp. 125–130). [in Ukrainian].

4. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Mekhanizm rehulyuvannya investytsiynoi diyal'nosti v rehioni [Mechanism for regulation of investment activity in the region]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 138–143). [in Ukrainian].

5. Vazhynskyy, F. A., Molnar, O. S., & Kolodiychuk, A. V. (2008). Sotsial'no-ekonomichnyy mekhanizm strukturnoyi transformatsiyi rehional'noyi hospodars'koyi systemy [Socio-economic mechanism of structural transformation of a regional economic system]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific

Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 18.7 (pp. 254–258). [in Ukrainian].

6. Vasylyev, V. P. (2007). Sil's'kyy turizm [Rural tourism]. In Turyzm sil's'kyy zelenyy [Rural green tourism]: Vol. 4. [in Ukrainian].

7. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiyoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].

8. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy V. M., & Semchuk Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiyoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.9 (pp. 191–196). [in Ukrainian].

9. Prokopa, I. V. (2007). Analiz rozvytkutarekomendatsiyi shchodo vyrishennya problemnykh pytan' sil's'koho zelenoho turizmu Ukrayiny [Analysis of development and recommendations for solving the problem issues of rural green tourism in Ukraine]: Materials of the meeting-seminar. Yaremche. [in Ukrainian].

10. Chorna, N. P. (2012). Ekolohichne ahrarne vyrobnytstvo v Ukrayini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Environmental agrarian production in Ukraine: problems and prospects of development]. Innovatsiyna ekonomika – Innovative Economy, 1 (27), 116–119. [in Ukrainian].

Дані про автора

Чобаль Людмила Юрївна,

к.е.н., доцент Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету;

e-mail: lchobal@ukr.net

Данные об авторе

Чобаль Людмила Юрьевна,

к.э.н., доцент Ужгородского торгового-экономического института Киевского национального торгового-экономического университета

e-mail: lchobal@ukr.net

Data about author

Lyudmyla Chobal,

Ph.D., Associate Professor of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail: lchobal@ukr.net